

Урбан, В. В. Жаргон / В. В. Урбан // Культура Беларусі : энцыклапедыя. Т. 3. / рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2012. – С. 619.

ЖАРГОН (ад франц. *jargon* – штучная, сапсаваная мова), умоўная гаворка якой-небудзь сацыяльнай групы як адгалінаванне ад агульнанароднай мовы, штучна створаная з мэтай адасобіцца і схаваць свае намеры, дзеянні, учынкi. Ж. характарызуецца спецыфічнымі і незразумелымі для ўсіх словамі і выразамі, якія адлюстроўваюць патрэбы і густы пэўнай сацыяльнай групы. Ж. – гэта своеасаблівы сацыяльны дыялект, які (у адрозненне ад тэрытарыяльнага дыялекту) не мае сваёй фанетычнай і граматычнай сістэмы. Існуюць Ж. ваенных, маракоў, акцёраў, паляўнічых, моладзі, рок-музыкантаў і інш. Жаргонныя словы выкарыстоўваюцца паралельна з літаратурнымі, яны сінанімізуюцца з імі і называюць пры гэтым адны і тыя ж рэаліі, дзеянні, прыкметы толькі з выразнай экспрэсіяй і эмацыянальнай афарбоўкай (*філон і гультай, кімарэць і спаць, зубрыць і вучыць, салага і салдат*).

Ж. – гэта сукупнасць спецыфічных слоў, якія ўзніклі рознымі шляхамі: а) шляхам пераасэнсавання і метафарызачыі вядомых літаратурных слоў: *фары* 'вочы', *злізаць* 'спісаць', *жалезны* 'надзейны'; б) на аснове каранёў і пры дапамозе афіксаў літаратурнай мовы: *сціпуха* 'стыпендыя', *вадзіла* 'вадзіцель'; в) шляхам усячэння ці скарачэння вядомых слоў або іх гукавога скажэння: *лаба* 'лабараторная праца', *шпора* 'шпаргалка', *відак* 'відэамагнітафон'; г) шляхам засваення і пераасэнсавання запазычанай лексікі: *лафа* 'добрае жыццё' (ад англ. *life*), *герла* 'дзяўчына' (ад англ. *girl*).

У навуковай літаратуры адрозніваюць Ж., набліжаныя да прастамоўя (напр., маладзёжны слэнг); прафесійныя Ж. і Ж. (умоўныя, або тайныя мовы) вандроўных рамеснікаў, гандляроў і жабракоў дарэвалюцыйнай Беларусі, Расіі і Украіны. Сярод беларускіх умоўных моў можна вылучыць катрушніцкі лёмезень (мова дрыбінскіх шапавалаў), парушніцкі лёмез (мова шкоўскіх краўцоў і шапавалаў), адвэрніцкая гаворка (мова рамеснікаў Крычава), любецкі лёмент (мова жабракоў Магілёўшчыны), мова семежаўскіх жабракоў, выцірняцкі гаўрыднік (мова лабароў – прафесійных збіральнікаў ахвяраванняў на патрэбы царквы).

Разнавіднасцю Ж. з'яўляецца *арго* (гл. Арго).

Лексіка розных Ж. можа часткова супадаць, утвараючы *інтэржаргон* (*хвост* 'запазычанасць' і *хвост* 'слежка'). З інтэржаргону або непасрэдна з асобных Ж. першапачаткова сацыяльна абмежаваная лексіка і фразеалогія можа ўваходзіць ва ўжытак шырокага кола людзей. Неабгрунтаванае выкарыстанне жаргоннай лексікі засмечвае мову, робіць яе непрыгожай і малазразумелай.

Літ.: Беларуская мова: энцыклапедыя. Мінск, 1994; А.А.Крывіцкі. Дыялекталогія беларускай мовы. Мінск, 2003; В.Д.Стариченко. Большой лингвистический словарь, Ростов-на-Дону, 2008.